

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Заступник керівника
(професор з науково-педагогічної роботи)

М.В. Афанасьєв

ТРУДОВЕ ПРАВО

робоча програма навчальної дисципліни

Галузь знань	усі
Спеціальність	усі
Освітній рівень	перший (бакалаврський)
Освітня програма	усі

Вид дисципліни	вибіркова
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська

Завідувач кафедри правового регулювання економіки В.В. Сергієнко

Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2018

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри правового регулювання економіки
Протокол № 1 від 27.08.2018 р.

Розробник:

Силенко Н. М., к.ю.н., доц. кафедри правового регулювання економіки

**Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри

1. Вступ

Анотація навчальної дисципліни:

У сучасних умовах радикальних реформ ринкового напрямку зростає роль трудового законодавства, що регулює трудові відносини у всіх сферах економіки. Знання норм трудового законодавства має велике значення для фахівців економістів, оскільки їх діяльність регламентується в значній мірі нормами трудового права.

Трудове право України є однією з провідних галузей у системі права, яка нарівні з іншими галузями потребує реформування внаслідок змін соціально-економічних відносин, що відбуваються в Україні. У сучасний період відносини в сфері праці регулюються великою кількістю нормативно-правових актів. На жаль не всі ці акти адекватно пристосовані до умов ринкової економіки. Тому останнім часом відмічається зростання порушень трудових прав громадян. Збільшилося число незаконних звільнень працівників, має місце заборгованість з заробітної плати, надання працюючим вимушених неоплачуваних відпусток. Деякі комерційні структури при прийнятті на роботу замість трудових договорів використовують цивільно-правові договори, які регламентуються цивільним кодексом України, що позбавляє працівників гарантій, передбачених законодавством про працю. Недосконалість чинного трудового законодавства ускладнює процес застосування правових норм, що регулюють трудові відносини та призводить до виникнення значного числа трудових спорів. Тому детальне вивчення трудового права для студентів-економістів має не тільки важливе теоретичне значення, а й практичний сенс для майбутніх фахівців.

Завданнями навчальної дисципліни «Трудове право» є: розширення кола теоретичних знань студентів у сфері правового регулювання трудових відносин; самостійне застосування студентами положень законодавства в галузі забезпечення захисту трудових прав суб'єктів трудових правовідносин; аналіз існуючої судової практики у сфері праці щодо розв'язання спорів між учасниками трудових правовідносин; аналіз змісту нових правових актів; виявлення недоліків у законодавстві, що регулює відносини у сфері праці.

Дисципліна «Трудове право» належить до переліку дисциплін вільного вибору. Вона забезпечує особистий і професійний розвиток студента та спрямована на формування комплексу знань стосовно понятійного апарату трудового права; виникнення, зміни та припинення трудових правовідносин; щодо розуміння засад дисциплінарної та матеріальної відповідальності та шляхів захисту трудових прав в національному та міжнародному вимірі.

Мета навчальної дисципліни:

Метою дисципліни є підготовка майбутніх фахівців у галузі трудового права і формування навиків при використанні існуючих правових норм у професійній діяльності для самостійного вирішення завдань у сфері регулювання трудових правовідносин, пов'язаних із їх виникненням, зміною та припиненням.

Головні **завдання** навчальної дисципліни полягають у формуванні у студентів системи знань, а також отримання практичних навичок та уявлень, необхідних для розширення кола теоретичних знань студентів у сфері правового регулювання трудових відносин; самостійного застосування студентами положень законодавства в галузі забезпечення захисту трудових прав суб'єктів трудових правовідносин; аналізу існуючої судової практики у сфері праці щодо розв'язання спорів між учасниками трудових правовідносин; аналізу змісту нових правових актів; виявлення недоліків у законодавстві, що регулює відносини у сфері праці.

Предметом навчальної дисципліни - є сукупність суспільних відносин, які складаються в сфері застосування найманої праці й колективні трудові відносини.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні

знати:

- понятійний апарат трудового права, його систему й сутність, основні інститути та субінститути;
- поняття предмету, методів та системи трудового права;
- особливості локального регулювання соціально-трудова відносин;
- поняття «суб'єкт трудового права», його складові елементи, види та зміст правового статусу суб'єктів трудового права;
- порядок та особливості укладення колективного договору, його сторони та зміст;
- основні принципи державної політики зайнятості населення;
- особливості укладення трудового договору, його сторони та їх правовий статус;
- порядок здійснення переведення, переміщення та зміни істотних умов праці працівника;
- підстави припинення трудового договору;
- поняття «робочий час» та «час відпочинку»;
- особливості правового регулювання оплати праці;
- порядок та умови притягнення до дисциплінарної відповідальності;
- підстави застосування матеріальної відповідальності.

вміти:

- працювати з національними та міжнародними нормативними актами України у сфері праці;
- застосувати набуті знання під час вирішення практичних питань;
- знаходити недоліки та порушення міжнародного законодавства та законодавства України в галузі правового регулювання відносин у сфері праці;
- аналізувати існуючу судову практику в галузі розв'язання спорів між учасниками трудових правовідносин;
- використовувати наукові праці вчених в галузі трудового права з метою поглиблення набутих знань.

Курс	3	
Семестр	6	
Кількість кредитів ECTS	5	
Аудиторні навчальні заняття	лекції	32
	практичні	32
Самостійна робота	86	
Форма підсумкового контролю	іспит	

Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни:

Попередні дисципліни	Наступні дисципліни
Правознавство	Господарське право
Цивільне право	Правове забезпечення безпеки суб'єктів господарської діяльності в Україні

2. Компетентності та результати навчання за дисципліною:

Компетентності	Результати навчання
Аналізувати поняття, систему, предмет та методи правового регулювання суспільних відносин, що становлять предмет трудового права.	Здатність визначати поняття та особливості суспільних відносин, що підпадають під регулювання трудового права. Застосовувати методи трудового права.
Аналізувати основні джерела трудового права.	Здатність застосовувати джерела трудового права під час вирішення певних питань, які виникають у трудових правовідносинах
Визначати правовий статус суб'єктів трудового права. Визначати поняття індивідуальні трудові правовідносини та здатність використовувати набуті знання на практиці	Здатність застосовувати основні положення нормативно-правових актів для встановлення правового статусу працівника та роботодавця в трудових правовідносинах
Визначати поняття та сторони колективного договору, особливості його укладання та ведення колективних переговорів	Здатність визначати основні положення колективного договору, його зміст та сторони, наслідки невиконання умов колективного договору
Визначати загальні засади здійснення державної політики в сфері зайнятості. Визначати правовий статус державної служби зайнятості населення	Здатність застосовувати основні положення нормативно-правових актів щодо здійснення державної політики в сфері зайнятості.
Визначати поняття та особливості укладення трудового договору. Визначати суттєві умови укладення трудового контракту.	Здатність визначати суттєві умови укладення трудового договору, відмінність трудового договору від трудового контракту
Визначення поняття робочий час, особливості застосування видів режиму робочого часу відповідно до трудового	Вміння застосовувати положення чинних нормативно-правових актів для визначення робочого часу та часу

законодавства. Встановлення часу відпочинку відповідно до Закону України «Про відпустки»	відпочинку
Визначати структуру та особливості нарахування заробітної плати	Здатність визначати поняття та структури заробітної плати, методи її регулювання
Визначати поняття дисципліни праці та методи її забезпечення.	Здатність вирішувати питання по застосування заходів заохочення та дисциплінарної відповідальності
Визначати основні засади підстав настання матеріальної відповідальності	Здатність вирішувати проблемні питання, що виникають в процесі притягнення працівників та роботодавця до матеріальної відповідальності
Визначати загальні засади інституту охорони праці сторін трудового договору	Здатність застосовувати положення нормативно-правових актів для вирішення окремих питань, які впливають із заповідання життю та здоров'ю у трудовому праві
Визначати загальні засади вирішення індивідуальних та колективних трудових спорів	Здатність використовувати набуті знання та положення в процесі розгляду трудових спорів
Визначати основні засади обчислення трудового стажу	Здатність застосовувати положення чинних нормативно-правових актів для вирішення окремих питань, що виникають під час обчислення трудового стажу
Визначати правовий статус пенсій та допомоги	Здатність застосовувати положення чинних нормативно-правових актів при вирішенні окремих питань, що виникають під час обчислення пенсій
Визначати правовий статус інституту «охорона праці»	Здатність застосовувати положення чинних нормативно-правових актів при вирішенні окремих питань, що виникають під час порушення власником підприємства законодавства про охорону праці

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Загальні положення та договори

Тема 1. Трудове право як одна з галузей у системі права України

Поняття трудового права як галузі права. Предмет трудового права: індивідуальні та колективні трудові відносини. Сфера дії норм трудового права.

Поняття та особливості методу трудового права в умовах ринкової економіки. Поєднання державно-правового і договірно-правового, централізованого і локального регулювання трудових відносин. Єдність і диференціація трудового права.

Роль і функції трудового права в умовах ринкової економіки. Зміст соціальної, захисної, виробничої функцій трудового права.

Система трудового права і система трудового законодавства: поняття, співвідношення.

Поняття і значення основних принципів трудового права.

Класифікація принципів трудового права.

Принципи правового регулювання індивідуальних трудових відносин: свобода праці й заборона примусової праці; заборона дискримінації у сфері праці; принцип не погіршення становища працівників порівняно з чинним законодавством; право на справедливі й безпечні умови праці; право на справедливую заробітну плату, що забезпечує рівень життя, гідний людині, для самого працівника і членів його сім'ї; забезпечення працівникам мінімальних державних гарантій у сфері праці; забезпечення захисту трудових прав, честі та гідності учасників трудових відносин.

Принципи правового регулювання колективних трудових відносин: свобода об'єднання; реальне визнання права на колективні переговори; соціальне партнерство; забезпечення права працівників на участь в управлінні організацією у передбачених законом формах; забезпечення права на вирішення колективних трудових спорів, включаючи право на страйк.

Зміст і конкретизація основних принципів трудового права.

Тема 2. Джерела трудового права

Поняття, види, особливості джерел трудового права.

Загальне і спеціальне трудове законодавство.

Конституція України як основне джерело трудового права.

Міжнародні договори про працю, ратифіковані Україною, як джерела трудового права.

Кодекс законів про працю України. Закони та підзаконні нормативно-правові акти як джерела трудового права.

Акти соціального партнерства: колективні угоди і колективні договори.

Локальні нормативно-правові акти: поняття, види, особливості.

Значення рішень Конституційного Суду України та керівних роз'яснень Пленуму Верховного Суду України.

Дія нормативно-правових актів у часі, просторі та за категоріями працівників.

Тема 3. Трудові правовідносини та їх суб'єкти

Поняття та особливості індивідуальних трудових правовідносин.

Види індивідуальних трудових правовідносин:

Структура індивідуальних трудових правовідносин. Підстави виникнення, зміни та припинення індивідуальних трудових правовідносин.

Правовий статус суб'єктів індивідуальних трудових правовідносин.

Трудова правосуб'єктність, працівника: виникнення, зміст і припинення, випадки обмеження.

Роботодавець (власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган чи фізична особа) як суб'єкт трудових правовідносин. Ознаки трудової правосуб'єктності роботодавця.

Поняття і особливості колективних трудових правовідносин, їх співвідношення з індивідуальними трудовими правовідносинами.

Види колективних трудових правовідносин, їх загальна характеристика.

Структура колективних трудових правовідносин.

Представництво у колективних трудових правовідносинах.

Тема 4. Колективні угоди і колективні договори

Законодавство про колективні угоди і колективні договори.

Право на ведення колективних переговорів. Принципи здійснення права на ведення колективних переговорів і укладення колективних угод і договорів: міжнародні стандарти і законодавство України. Порядок ведення і предмет колективних переговорів. Учасники переговорів, їх права та обов'язки, гарантії і компенсації під час переговорів. Порядок вирішення розбіжностей під час ведення колективних переговорів. Відповідальність осіб, які представляють роботодавця і ухиляються від участі в переговорах або винні в ненаданні необхідної інформації.

Поняття і роль колективних угод у регулюванні трудових відносин.

Види угод, сфери їхньої дії, зміст. Сторони і учасники угод. Порядок укладення, зміни угод. Реєстрація угод. Контроль за виконанням угод на всіх рівнях. Поняття колективного договору. Співвідношення законодавства про працю та угод, колективних договорів, трудових договорів.

Сторони колективного договору та їхні представники. Зміст і структура колективного договору. Порядок укладення, зміни колективного договору і контроль за його виконанням.

Відповідальність за порушення і невиконання колективних угод і колективних договорів.

Тема 5. Правове забезпечення зайнятості населення і працевлаштування

Соціально-економічні аспекти ринку праці в Україні.

Законодавство про зайнятість населення. Поняття, форми зайнятості і державна політика в цій сфері. Державні гарантії (загальні і додаткові) зайнятості населення.

Поняття, види працевлаштування. Правова організація працевлаштування.

Державна служба зайнятості: структура і повноваження.

Участь підприємств, установ і організацій у реалізації державної політики зайнятості.

Порядок реєстрації та ведення обліку громадян, які шукають роботу, державною службою зайнятості. Поняття підходящої роботи. Особливі гарантії працівникам, які втратили роботу у зв'язку зі змінами в організації виробництва і праці.

Порядок працевлаштування окремих категорій громадян (молоді, осіб, яких звільнено з лав Збройних Сил України або з альтернативної (невійськової) служби, вивільнених працівників, інвалідів та ін.).

Правовий статус безробітного. Порядок реєстрації безробітних державною службою зайнятості. Право на матеріальне забезпечення на випадок безробіття та соціальні послуги. Види забезпечення на випадок безробіття: допомога по безробіттю, в тому числі одноразова її виплата для організації безробітним підприємницької діяльності; допомога по частковому безробіттю; матеріальна допомога в період професійної підготовки, перепідготовки або підвищення кваліфікації безробітного; матеріальна допомога по безробіттю, одноразова матеріальна допомога безробітному та непрацевдатним особам, які перебувають на його утриманні; допомога на поховання у разі смерті безробітного або особи, яка перебувала на його утриманні.

Організація оплачуваних громадських робіт. Професійна підготовка і перепідготовка незайнятих громадян.

Соціальні гарантії при втраті роботи і безробітті.

Тема 6. Трудовий договір

Поняття і значення трудового договору. Відмінність трудового договору від суміжних цивільно-правових договорів, які пов'язані з працею (підряду, доручення, авторського та ін.). Сторони трудового договору. Зміст трудового договору. Умови, які передбачені у законодавстві, та умови, які встановлюються за угодою сторін при укладенні трудового договору. Необхідні і додаткові (факультативні) умови. Поняття трудової функції та місця роботи за трудовим правом. Недійсність умов трудового договору, які погіршують становище працівників порівняно з законодавством України про працю.

Загальний порядок укладення трудового договору, його оформлення. Документи, що подаються при прийнятті на роботу. Трудова книжка працівника. Випробування при прийнятті на роботу.

Строк трудового договору. Укладення трудового договору на невизначений строк, на визначений строк, встановлений за погодженням сторін, на час виконання певної роботи.

Форма трудового договору.

Контракт як особлива форма трудового договору. Сфера застосування контракту. Порядок укладання контракту з керівником державного підприємства. Порядок укладання контракту при прийнятті (найманні) на роботу працівників.

Особливості та порядок укладання окремих видів трудових договорів: трудовий договір про тимчасову роботу; трудовий договір про сезонну роботу; трудовий договір з працівником-мігрантом; трудовий договір про сумісництво; трудовий договір про суміщення професій (посад); трудовий договір про тимчасове заступництво; трудовий договір про надомну роботу; трудовий договір з державним службовцем; трудовий договір з молодим фахівцем; трудовий договір про роботу у роботодавця – фізичної особи; трудовий договір працівника, що приймається за конкурсом, та ін.

Поняття переведення на іншу роботу, види переведень. Порядок переведення на іншу роботу.

Переміщення на інше робоче місце, його відмінність від переведення.

Зміна істотних умов праці та її правові наслідки.

Поняття і випадки відсторонення від роботи.

Поняття припинення та розірвання трудового договору, звільнення з роботи. Класифікація підстав припинення трудового договору. Загальні і додаткові підстави припинення трудового договору. Розірвання трудового договору з ініціативи працівника. Загальні та додаткові підстави розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця. Розірвання трудового договору з ініціативи органів, які не є сторонами трудового договору.

Порядок оформлення звільнення працівників і здійснення розрахунків з ними. Вихідна допомога.

Правові наслідки незаконного звільнення.

Тема 7. Правове регулювання робочого часу та часу відпочинку

Поняття робочого часу і значення його правового регулювання.

Правові нормативи робочого часу. Поняття і види робочого дня, робочої зміни, робочого тижня.

Нормальна і скорочена тривалість робочого часу, неповний робочий день.

Режими робочого часу і порядок їх встановлення. Змінна робота, вахтовий метод роботи, гнучкі графіки роботи, ненормований робочий день.

Поденний, тижневий і підсумований облік робочого часу.

Поняття надурочних робіт і порядок їх застосування. Чергування.

Поняття і види часу відпочинку. Перерви протягом робочого дня, зміни. Щоденні перерви в роботі. Щотижневі вихідні дні. Святкові і неробочі дні.

Поняття і види відпусток. Щорічна основна відпустка і порядок її надання. Щорічна додаткова відпустка, її види і порядок надання. Додаткові відпустки у зв'язку з навчанням. Творча відпустка. Соціальні відпустки. Відпустки без збереження заробітної плати.

Змістовий модуль 2. Особлива частина трудового права

Тема 8. Оплата праці

Конституційні засади права працівників на заробітну плату.

Соціально-економічні аспекти оплати праці.

Правове визначення поняття оплати праці. Відмінність заробітної плати від винагород за цивільно-правовими договорами, гарантійних і компенсаційних виплат. Структура заробітної плати: основна заробітна плата, додаткова заробітна плата, інші заохочувальні і компенсаційні виплати.

Сфери регулювання заробітної плати та їхній зміст. Співвідношення державного і договірної регулювання заробітної плати.

Мінімальна заробітна плата: поняття, функції, умови визначення її розміру. Порядок встановлення і перегляду розміру мінімальної заробітної плати.

Організація оплати праці на підприємстві. Тарифна система та її елементи: тарифні сітки, схеми посадових окладів, тарифно-кваліфікаційні характеристики (довідники).

Нормування праці на підприємстві. Види норм праці (норми виробітку, норми часу, норми обслуговування, нормовані виробничі завдання, норми чисельності), відрядні розцінки. Запровадження, заміна і перегляд норм праці.

Надбавки і доплати до заробітної плати.

Система заробітної плати та її види (почасова, відрядна, їхні різновиди).

Преміювання працівників. Винагорода за результатами роботи за рік.

Оплата праці при відхиленні від нормальних умов роботи: при виконанні робіт різної кваліфікації; при суміщенні професій (посад) і виконанні обов'язків тимчасово відсутнього працівника; при виконанні надурочних робіт; при роботі у святкові та неробочі дні; у нічний час та ін.

Надбавки і доплати до заробітної плати.

Поняття гарантійних і компенсаційних виплат. Гарантійні виплати та їхні види (під час виконання державних або громадських обов'язків; пов'язані з реалізацією права на освіту, безкоштовну професійну підготовку; пов'язані з реалізацією права на відпочинок і охорону здоров'я та ін.). Гарантійні доплати, їхні види.

Компенсаційні виплати та їхні види: компенсаційні виплати при службових відрядженнях, при переїзді в іншу місцевість, за невиданий спеціальний одяг і спеціальне взуття, компенсаційні надбавки, амортизаційні виплати та ін.

Порядок обчислення середньої заробітної плати.

Порядок, строки і періодичність виплати заробітної плати. Обмеження розміру відрахувань із заробітної плати.

Індексація заробітної плати. Компенсація втрати частини зарплати у зв'язку з порушенням строків її виплати.

Концепція реформування оплати праці в Україні.

Тема 9. Дисципліна праці

Поняття і значення дисципліни праці в умовах ринкової економіки. Правові засоби забезпечення дисципліни праці.

Правове регулювання внутрішнього трудового розпорядку. Правила внутрішнього трудового розпорядку, інші локальні нормативно-правові акти підприємства, установи, організації. Статути, положення про дисципліну. Трудові обов'язки працівника і роботодавця.

Система стимулювання праці за трудовим правом. Заохочення за успіхи в роботі: поняття, підстави, види, порядок застосування. Переваги і пільги в галузі соціально-культурного і житлово-побутового обслуговування. Заохочення за особливі трудові заслуги.

Поняття і ознаки дисциплінарної відповідальності працівників. Дисциплінарний проступок як підстава дисциплінарної відповідальності. Загальна і спеціальна дисциплінарна відповідальність. Дисциплінарні стягнення, порядок їх застосування, оскарження і зняття. Додаткові заходи впливу на порушників трудової дисципліни.

Заходи громадського впливу, що застосовуються в разі порушення трудової дисципліни. Повноваження трудових колективів, виборних органів первинних профспілкових організацій, товариських судів у забезпеченні трудової дисципліни.

Тема 10. Матеріальна відповідальність сторін трудоного договору

Поняття, функції матеріальної відповідальності сторін трудовоного договору. Правова природа матеріальної відповідальності сторін трудовоного договору, її відмінність від цивільно-правової відповідальності.

Підстава й умови матеріальної відповідальності працівників за шкоду, заподіяну майну роботодавця. Види матеріальної відповідальності працівників: обмежена і повна. Обмежена матеріальна відповідальність та її розмір. Повна індивідуальна матеріальна відповідальність. Колективна (бригадна) матеріальна відповідальність.

Визначення розміру шкоди і порядок її відшкодування. Визначення розміру шкоди у випадках, коли її фактичний розмір перевищує номінальний.

Матеріальна відповідальність роботодавця в трудових Правовідносинах. Підстава, умови відповідальності та її Розміри. Матеріальна відповідальність роботодавця за порушення права працівника на працю: у разі незаконної відмови у

прийнятті на роботу; у разі незаконного звільнення або незаконного переведення на іншу роботу; у разі неправильного формулювання причини звільнення, що перешкоджало працевлаштуванню працівника; у разі затримки видачі трудової книжки; у разі затримки виконання рішення органу, який розглядав трудовий спір, про поновлення на роботі незаконно звільненого або переведеного на іншу роботу працівника; у разі незаконного відсторонення. Визначення розміру відшкодування і порядок стягнення.

Інші випадки матеріальної відповідальності роботодавця за шкоду, заподіяну працівникові (за неправильне і несвоєчасне оформлення документів про роботу та заробітну плату, за незабезпечення схоронності особистих речей працівника під час роботи та ін.).

Відшкодування роботодавцем моральної шкоди у трудових правовідносинах.

Тема 11. Охорона праці і здоров'я працівників на виробництві

Конституційне право працівників на належні, безпечні і здорові умови праці. Законодавство про охорону праці працівників на виробництві.

Поняття охорони праці. Зміст інституту охорони праці і здоров'я працівників на виробництві за трудовим правом. Принципи правової охорони праці працівників. Гарантії прав працівників на охорону праці. Організація охорони праці працівників на підприємстві. Державне управління охороною праці працівників. Участь трудових колективів і профспілок у регулюванні охорони праці на підприємстві.

Організаційно-правові форми забезпечення охорони праці на підприємстві: фінансування охорони праці; медичні огляди працівників; інструктаж і навчання працівників правилам техніки безпеки і виробничої санітарії; забезпечення працівників засобами індивідуального захисту. Спеціальні правила охорони праці на важких, небезпечних і шкідливих роботах (скорочення робочого часу, надання додаткових відпусток, перерв у роботі, видача спеціального одягу, мила та ін.).

Правила особливої охорони праці і здоров'я жінок, молоді та осіб із пониженою працездатністю.

Розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на підприємствах, в установах і організаціях. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання: загальна характеристика. Відшкодування шкоди, заподіяної працівникові каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, пов'язаним з виконанням ним трудових обов'язків.

Тема 12. Трудові спори

Поняття, види і причини виникнення трудових спорів. Органи, що розглядають трудові спори.

Принципи розгляду індивідуальних трудових спорів. Поняття, види підвідомчості індивідуальних трудових спорів.

Комісії по трудових спорах (КТС), їх організація і компетенція. Порядок і строки розгляду індивідуальних трудових спорів в КТС.

Розгляд індивідуальних трудових спорів у суді. Трудові спори, що безпосередньо розглядаються судом. Строки звернення до суду за вирішенням трудових спорів. Процесуальні особливості розгляду трудових спорів судом. Виконання судових рішень з трудових спорів. Обмеження повороту виконання рішень з трудових спорів.

Особливості розгляду трудових спорів деяких категорій працівників (суддів, прокурорсько-слідчих працівників, а також працівників навчальних, наукових та інших установ прокуратури, які мають класні чини).

Законодавство про вирішення колективних трудових спорів.

Поняття, види, причини виникнення колективних трудових спорів. Сторони колективного трудового спору (конфлікту). Порядок формування і затвердження вимог найманих працівників або профспілки. Порядок і строки розгляду вимог найманих працівників або профспілки. Момент виникнення колективного трудового спору (конфлікту).

Порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів) примирною комісією, за участю незалежного посередника. Вирішення колективного трудового спору (конфлікту) трудовим арбітражем.

Гарантії незалежним посередникам, членам примирних комісій і трудових арбітражів.

Національна служба посередництва і примирення: функції, повноваження.

Право працівників на страйк. Порядок оголошення страйку. Визнання страйків незаконними. Випадки, за яких забороняється проведення страйку. Обов'язки сторін під час проведення страйку. Гарантії та правове становище працівників у зв'язку з проведенням страйку. Правові наслідки визнання страйку незаконним.

Відповідальність за порушення законодавства про колективні трудові спори (конфлікти).

Тема 13. Трудовий стаж і вислуга років

Поняття трудового стажу, його види і значення. Страховий стаж. Поняття, юридичне значення. Види трудової і іншої діяльності, що включаються в страховий стаж.

Поняття загального трудового стажу для оцінки пенсійних прав застрахованих громадян до 01.01.2004 р. Види трудової і іншої суспільно-корисної діяльності, що враховуються до загального трудового стажу.

Спеціальний трудовий стаж, його юридичне значення для дострокового призначення трудових пенсій.

Безперервний трудовий стаж і його юридичне значення.

Порядок обчислення стажу. Порядок підтвердження страхового стажу.

Докази трудового стажу.

Поняття, підстави застосування та порядок підтвердження вислуги років як пенсійного юридичного факту.

Тема 14. Пенсії та допомоги

Сучасний стан та напрями реформування державної системи пенсійного забезпечення в Україні.

Поняття, ознаки та система страхових пенсій. Суб'єкти права на страхову пенсію. Умови призначення страхової пенсії.

Правове регулювання пенсійного забезпечення за віком. Загальні умови, порядок призначення та виплати пенсій за віком. Розміри пенсії за віком.

Пільгове пенсійне забезпечення за віком: окремих професійних категорій; за станом здоров'я; внаслідок виконання соціальної функції.

Пенсії у зв'язку з інвалідністю: поняття, види, умови призначення. Розміри пенсій та надбавки до них.

Пенсії у зв'язку з втратою годувальника.

Поняття, особливості та правові засади призначення та виплати пенсії за вислугу років. Умови призначення пенсій за вислугу років спеціалістам окремих галузей народного господарства, працівникам авіації та льотно-випробного складу, іншим категоріям осіб.

Порядок нарахування, призначення та виплати страхових пенсій. Правові підстави, умови та порядок перерахунку пенсій.

Поняття, ознаки та види страхових допомог. Правове регулювання надання страхових допомог.

Допомога в разі тимчасової непрацездатності: поняття, умови призначення, суб'єкти, правові підстави та порядок призначення та виплати.

Допомога на випадок вагітності та пологів. Допомога у зв'язку з доглядом за дитиною.

Страхові допомоги в разі безробіття: допомога в разі безробіття, в тому числі одноразова її виплата для організації безробітним підприємницької діяльності; допомога в разі часткового безробіття; матеріальна допомога у період професійної підготовки, перепідготовки або підвищення кваліфікації безробітного; матеріальна допомога у разі безробіття, одноразова матеріальна допомога безробітному та непрацездатним особам, які перебувають на його утриманні.

Страхові допомоги у зв'язку з нещасним випадком на виробництві та професійним захворюванням.

Допомога на поховання.

Державні допомоги сім'ям з дітьми: суб'єкти, види, правові умови призначення та виплати. Одноразова допомога при народженні дитини. Допомога малозабезпеченим сім'ям з дітьми. Допомога на дітей, які перебувають під опікою та піклуванням.

Допомоги малозабезпеченим сім'ям.

Державні допомоги дітям-інвалідам та інвалідам з дитинства.

Поняття та особливості житлових субсидій. Правові засади призначення житлових субсидій.

Медична допомога громадянам в Україні.

Поняття, особливості, суб'єкти спеціальних державних допомог. Державні допомоги особам, що постраждали від Чорнобильської катастрофи та інших техногенних катастроф.

Державні допомоги ветеранам війни, ветеранам праці.

Тема 15. Державний нагляд і контроль за додержанням законодавства про працю та охорону праці на виробництві

Поняття та основні види нагляду і контролю за додержанням законодавства про працю та охорону праці на виробництві.

Система органів, що здійснюють державний нагляд і контроль за додержанням законодавства про працю та охорону праці на виробництві. Державний департамент нагляду за додержанням законодавства про працю: основні завдання, повноваження. Державний комітет України з нагляду за охороною праці: основні завдання, повноваження.

Державний комітет ядерного регулювання України. Органи державного пожежного нагляду. Державна інспекція з нагляду за режимами споживання електричної та теплової енергії. Органи та установи санітарно-епідеміологічної служби Міністерства охорони здоров'я України.

Роль органів прокуратури у нагляді за додержанням законодавства про працю та про охорону праці.

Повноваження місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування щодо здійснення контролю за додержанням законодавства про працю. Відповідальність роботодавця, його представників, інших посадових осіб підприємств за порушення законодавства про працю та про охорону праці на виробництві.

4. Порядок оцінювання результатів навчання

Система оцінювання сформованих компетентностей у студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, практичні заняття, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей у студентів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою. Відповідно до Тимчасового положення "Про порядок оцінювання результатів навчання студентів за накопичувальною бально-рейтинговою системою" ХНЕУ ім. С. Кузнеця, контрольні заходи включають:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних занять і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 60 балів; мінімальна сума, що дозволяє студенту скласти іспит, – 35 балів);

модульний контроль, що проводиться у формі контрольної роботи як проміжний міні-екзамен з ініціативи викладача з урахуванням поточного контролю за

відповідний змістовий модуль і має на меті *інтегровану* оцінку результатів навчання студента після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля;

підсумковий/семестровий контроль, що проводиться у формі семестрового екзамену, відповідно до графіку навчального процесу.

Порядок проведення поточного оцінювання знань студентів. Оцінювання знань студента під час практичних занять та виконання індивідуальних завдань проводиться за такими критеріями:

розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються; ступінь засвоєння фактичного матеріалу навчальної дисципліни; ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються; вміння поєднувати теорію з практикою при розгляді виробничих ситуацій, розв'язанні задач, проведенні розрахунків у процесі виконання індивідуальних завдань та завдань, винесених на розгляд в аудиторії; логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки; здатність проводити критичну та незалежну оцінку певних проблемних питань; вміння пояснювати альтернативні погляди та наявність власної точки зору, позиції на певне проблемне питання; застосування аналітичних підходів; якість і чіткість викладення міркувань; логіка, структуризація та обґрунтованість висновків щодо конкретної проблеми; самостійність виконання роботи; грамотність подачі матеріалу; використання методів порівняння, узагальнення понять та явищ; оформлення роботи.

Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів, є: глибина і міцність знань, рівень мислення, вміння систематизувати знання за окремими темами, вміння робити обґрунтовані висновки, володіння категорійним апаратом, навички і прийоми виконання практичних завдань, вміння знаходити необхідну інформацію та законодавство, здійснювати її систематизацію та обробку, самореалізація на практичних заняттях.

Підсумковий контроль знань та компетентностей студентів з навчальної дисципліни здійснюється на підставі проведення семестрового екзамену, завданням якого є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, вміння формулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо.

Екзаменаційний білет охоплює програму дисципліни і передбачає визначення рівня знань та ступеня опанування студентами компетентностей.

Кожен екзаменаційний білет складається із 5 практичних ситуацій (одне стереотипне, три діагностичних та одне евристичне завдання), які передбачають вирішення типових професійних завдань фахівця на робочому місці та дозволяють діагностувати рівень теоретичної підготовки студента і рівень його компетентності з навчальної дисципліни.

Результат семестрового екзамену оцінюється в балах (максимальна кількість – 40 балів, мінімальна кількість, що зараховується, – 25 балів) і проставляється у відповідній графі екзаменаційної "Відомості обліку успішності".

Студента слід **вважати атестованим**, якщо сума балів, одержаних за результатами підсумкової/семестрової перевірки успішності, дорівнює або перевищує 60. Мінімумально можлива кількість балів за поточний і модульний контроль упродовж семестру – 35 та мінімумально можлива кількість балів, набраних на екзамені, – 25.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується з урахуванням балів, отриманих під час екзамену, та балів, отриманих під час поточного контролю за накопичувальною системою. Сумарний результат у балах за семестр складає: "60 і більше балів – зараховано", "59 і менше балів – не зараховано" та заноситься у залікову "Відомість обліку успішності" навчальної дисципліни.

5. Розподіл балів за тижнями

Теми змістового модуля			Лекційні заняття	Практичні заняття	Ситуаційні завд-я	Творчі завдання	Дослідна робота	Письмова контрольна робота	Іспит	Усього
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Змістовий модуль 1. Загальні положення та договори	Тема 1. Трудове право як одна з галузей у системі права України	1 тиждень	1	1						2
	Тема 2. Джерела трудового права	2 тиждень	1	1	1					3
	Тема 3. Трудові правовідносини та їх суб'єкти	3 тиждень	1	1	1					3
	Тема 4. Колективні угоди і колективні договори	4 тиждень	1	1	1					3
	Тема 5. Правове забезпечення зайнятості населення і працевлаштування	5 тиждень	1	1	1			3		6
	Тема 6. Трудовий договір	6 тиждень	1	1						2
	Тема 7. Правове регулювання робочого часу та часу відпочинку	7 тиждень	1	1	1					3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Змістовий модуль 2. Особлива частина трудового права	Тема 8. Оплата праці	8 тиждень	1	1	1					3
	Тема 9. Дисципліна праці	9 тиждень	1	1	1					3
	Тема 10. Матеріальна відповідальність сторін трудового договору	10 тиждень	1	1	1			3		6
	Тема 11. Охорона праці і здоров'я працівників на виробництві	11 тиждень	1	1						2
	Тема 12. Трудові спори	12 тиждень	1	1	1					3
	Тема 13. Трудовий стаж і вислуга років	13 тиждень	1	1	1	3				6
	Тема 14. Пенсії та допомоги	14 тиждень	1	1	1		7			10
	Тема 15. Державний нагляд і контроль за додержанням законодавства про працю та охорону праці на виробництві	15 тиждень	1	1	1					3
	Тема 15. Державний нагляд і контроль за додержанням законодавства про працю та охорону праці на виробництві	16 тиждень	1	1						2
	Іспит								40	40
Усього			16	16	12	3	7	6	40	100

6. Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D	задовільно	
60 – 63	E		
35 – 59	FX	незадовільно	не зараховано
1 – 34	F		

7. Рекомендована література

Основна

1. Болотіна Н. Б. Трудове право України : підручник / Н. Б. Болотіна. – К. : Вікар, 2003. – 724 с.
2. Інструкція про порядок ведення трудових книжок працівників : Затв. наказом Міністерства праці України, Міністерства юстиції України, Міністерства соціального захисту населення України від 29.07.1993 р. № 58; зареєстровано в Міністерстві юстиції України 17.08.1993 р. за № 110 (зі змін. та доп.) // Бюл. законодавства і юрид. практики України. – 2004. – № 1. – С. 313.
3. Кодекс законів України про працю // Відом. Верхов. Ради УРСР. – 1971. – № 50. – Ст. 375.
4. Кодекс законів України про працю : наук.-практ. комент. / за ред. В. І. Прокопенко. – Х. : Консум, 2003.
5. Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Офіційний вісник України. – 2010. – № 72/1. – Ст. 2598.
6. Про відпустки : Закон України від 15.11.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 2. – Ст. 4 (зі змін. та доп.).
7. Про військовий обов'язок і військову службу : Закон України від 25.03.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 37. – Ст. 385 (зі змін. та доп.).
8. Про державну службу : Закон України від 16.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 52. – Ст. 490 (зі змін. та доп.).
9. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття : Закон України від 02.03.2000 р. (із змін. і доп.) // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 22. – Ст. 171.
10. Про зайнятість населення : Закон України від 01.03.1991 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 14. – Ст. 170; Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 11-12. – Ст. 44 (зі змін та доп.).
11. Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків невикробничого характеру : Затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 22.03.2001 р. № 270 // Офіц. вісн. України. – 2001. – № 13. – Ст. 543.
12. Про колективні договори і угоди : Закон України від 01.07.1993 р. // Відомості Верхов. Ради України. – 1993. – № 36. – Ст. 361 (зі змін. та доп.).
13. Про оплату праці : Закон України від 24.03.1995 р. // Відомості Верхов. Ради України. – 1997. – № 17. – Ст. 121 (зі змін. та доп.).
14. Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні : Закон України від 21.03.1991 р. (зі змін. та доп.) // Відомості Верхов. Ради УРСР. – 1991. – № 21. – Ст. 252.
15. Про охорону праці : Закон України від 14.10.1992 р. (в ред. від 21.11.2002 р.) // Відомості Верхов. Ради України. – 2003. – № 2. – Ст. 10.
16. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів) : Закон України від 03.03.1998 р. // Відомості Верхов. Ради України. – 1998. – № 34. – Ст. 357 (зі змін. та доп.).
17. Про практику розгляду судами трудових спорів : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 06.11.1992 р. № 9 // Бюл. Зак-ва і юрид. практики України. – 2006. – № 2.
18. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності : Закон України від 15.09.1999 р. // Офіц. вісн. України. – 1999. – № 38. – Ст. 1889 (зі змін. та доп.).
19. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди : Постанова Пленуму Верховного Суду України від

31.03.1995 р. № 4 // Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України. 1965 – 1985. – К.: 1995. – Ч. 1. – С 31.

20. Про судову практику в справах про відшкодування шкоди, заподіяної підприємствам, установам, організаціям їх працівниками : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 29.12.1992 р. № 14 // Труд. право України: Зб. норматив.-правових актів / упоряд. П. А. Бущенко, І. А. Ветухова. – 2-е вид. перероб. та доп. – Х. : Консум, 2002. – С. 211–223.

21. Про трудові книжки працівників : Постанова Кабінету Міністрів України від 27.04.1993 р. № 301 // Законодавство України про працю: Збірник нормативно-правових актів. — Харків : Одиссей, 2004. — 848 с.

22. Прокопенко В. І. Трудове право України : підручник для студ. юрид. вищ. навч. закл. – 3-є вид., перероб. та доп. – Харків : Консул, 2002. – 528 с.

23. Трудовое право в вопросах и ответах : учебно-справочное пособие / Г. С. Гончарова, В. В. Жернаков, С. Н. Прилипко. – Х. : Одиссей, 2000. – 592 с.

24. Трудове право України : підручник / за ред. С. М. Прилипко, О. М. Ярошенко. – Х. : ФІНН, 2009. – 728 с.

25. Трудове право України : підручник / за ред. Н. Б. Болотіної, Г. І. Чанишевої. – К. : КОО, 2000. – 564 с.

Додаткова:

26. Биба Н. М. Питання регулювання праці інвалідів в Україні // Проблеми законності: респ. міжвідом. наук. зб. / відп. ред. В. Я. Тацій. – Х. : Нац. юрид. акад. України, 2008. – Вип. 68. – С. 219–225.

26. Биба Н. М. Право на працю особи зі зниженою працездатністю // Проблеми законності : респ. міжвідом. наук. зб. / відп. ред. В. Я. Тацій. – Х. : Нац. юрид. акад. України, 2009. – Вип. 103. – С. 96–102.

27. Інструкція про службові відрядження в межах України та за кордон : Затв. наказом Міністерства фінансів України від 13.03.1998 р.; в ред. від 10.06.1999 р. № 146 // Офіц. вісн. України. – 1999. – № 26. – Ст. 1255 (зі змін. та доп. від 11.02.2003 р., 04.03.2003 р.).

28. Об условиях труда временных рабочих и служащих : Указ Президиума Верховного Совета СССР от 24.09.1974 г. // Ведомости Верхов. Совета СССР. – 1974. – № 40. – Ст. 662.

29. Об утверждении перечня должностей и работ, замещаемых или выполняемых работниками, с которыми предприятием, учреждением, организацией могут заключаться письменные договоры о полной материальной ответственности за необеспечение сохранности ценностей, переданных им для хранения, обработки, продажи (отпуска), перевозки или применения в процессе производства, а также типового договора о полной индивидуальной материальной ответственности : Постановление Госкомтруда и Секретариата ВЦСПС от 28.12.1977 г. № 447/24 // Бюл. Госкомтруда СССР. – 1978. – № 4.

30. Перелік професій, виробництв та організацій, працівники яких підлягають обов'язковим профілактичним медичним оглядам : Затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 23.05.2001 р. № 559 // Офіц. вісн. України. – 2001. – № 21. – Ст. 950.

31. Пилипенко П. Д. Проблеми теорії трудового права / П. Д. Пилипенко : монографія. – Львів : 1999.

32. Положення про порядок проведення медичних оглядів працівників певних категорій : Затв. наказом Міністерства охорони здоров'я України від 31.03.1994 р. № 45 (зі змін. та доп.) // Бюл. законодавства і юридич. практики України. – 1997. – № 11-12. – С. 716.

33. Положення про порядок укладення контрактів при прийнятті (найманні) на роботу працівників : Затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 19.03.1994 р. № 170 // Зб. постанов Уряду України. – 1994. – № 7. – Ст. 172 (зі змін. та доп.).

34. Положення про порядок укладення контракту з керівником підприємства, що є у загальнодержавній власності, при найманні на роботу : Затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 19.03.1993 р. № 203 // Зб. постанов Уряду України. – 1993. – № 6. – Ст. 121.

35. Положення про умови роботи за сумісництвом працівників державних підприємств, установ і організацій: Затв. наказом Міністерства праці України, Міністерства юстиції України, Міністерства фінансів України від 28.04.1993 р. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0076-93>

36. Порядок визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей: Затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 22.01.1996 р. № 116 // Зб. постанов Уряду України. – 1996. – № 6. – Ст. 192.

37. Про визначення розміру збитків, завданих підприємству, установі, організації розкраданням, знищенням (псуванням), недостачею або втратою дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та валютних цінностей : Закон України № 217/95-ВР від 06.06.1995 р. // Відомості Верхов. Ради України. – 1995. – № 22. – Ст. 173.

38. Про порядок повідомної реєстрації галузевих (міжгалузевих) і територіальних угод, колективних договорів : Постанова Кабінету Міністрів України від 13.02.2013 р. // Офіційний Вісник України. – 2013. – № 16. – Ст. 554.

39. Про порядок та умови суміщення професій (посад) : Постанова Ради Міністрів СРСР від 04.12.1981р. № 1145. // ЗП СРСР. – 1982. – № 2. – Ст. 7.

40. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : Закон України № 3773-VI від 04.02.1994 р. // Відомості Верхов. Ради України. – 1994. – № 23. – Ст. 161 (зі змін. та доп.).

Інформаційні ресурси в Інтернеті

41. [http //rada.gov.ua](http://rada.gov.ua)

42. [http //www.kmu.gov.ua/mainestat](http://www.kmu.gov.ua/mainestat).

43. [http //www.minfin.gov.ua](http://www.minfin.gov.ua)

44. Портал Лига Закон: Законы Украины, последние новости Украины. – Режим доступа : <http://www.ligazakon.ua/>.